

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(4)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 322 sahifa,
18-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyuu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

O'quvchi yoshlarni muhandislik kasblariga yo'naltirishda xorij tajribasi.....	10
Maxamov X. T., Omondavlatova Sofiya Baxtiyor qizi	
2-sinf darslarida "4K" ko'nikmalarini shakllantirish: XXI asr savodxonligi poydevori	14
Jo'rayeva Nargiza O'ktamovna	
Ommaviy axborot vositalarining inson ruhiy salomatligiga ta'siri: empirik tadqiqot natijalari.....	18
Abdinazarova Bibixonim Rashid qizi	
Talabalar uchun amaliy ko'nikmalarni shakllantirishda texnik loyihalarning o'rni	23
Axmadaliyev Mansurbek Erkaboy o'g'li, Rejabov Jaloliddin Sadiq o'g'li	
Masalalarni modellashtirish metodi yordamida yechish yo'llari	28
B. B. Qarshiyev, Bekmuradov Bobur Toyloq o'g'li	
Maktabgacha ta'lim tashkilotida elektron o'quv materiallaridan foydalanishning afzalliklari.....	34
Tog'aymurodova Marjona Yusuf qizi	
Raqamli ta'lim muhitida dizaynerlik faoliyatlarini rivojlantirishning zamonaviy metodlari.....	39
Satvoldiyeva Malaxatxon A'zamjanovna	
Metall va metallmas buyumlarga ishlov berish texnologiyasi fanidan amaliy dars mashg'ulotlarini raqamli texnologiyalar asosida o'qitish metodikasi	47
A. Safarov	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlashni shakllantirish mezonlari.....	57
Xolmatov Doston Dilshod o'g'li	
7–8-sinf biologiya darslarida kompetensiyaviy yondashuvni takomillashtirish metodikasi	60
Xolmurodova Sarvinoz	
Zamonaviy adabiyotda lider ayol portreti va shaxsiy rivojlanish falsafasi.....	64
G'afforova Dildora Ergashevna	
Boshlang'ich sinf o'qish darslarida matn ustida ishlash metodikasini takomillashtirishning pedagogik asoslari.....	69
Yusupova Umida Zayniddin qizi	
Umumta'lim maktabida xalq hunarmandchiligi va badiiy loyihalashda kreativ yondashish texnologiyalarining mazmun-mohiyati.....	74
Shomirzayev Maxmatmurod Xuramovich, G'aniyeva Dilfuza A'lam qizi	
Oila muhitining raqamli tadbirkorlik motivatsiyasiga ta'siri: psixologik tahlil	78
Tursunov Lutfulla Sayfullayevich, Boyqobilova Sevinch Fazliddin qizi	
Maktab va muzeylar aloqadorligini ta'minlash asosida o'quvchilarni ma'naviy merosga hurmat ruhida tayyorlashning pedagogik texnologiyasi	81
Nizomxonova Nargizaposhsho Ekrixon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida produktiv o'qish malakasini shakllantirish.....	86
Xurramova Sojida Abdunazar qizi	
Oliy ta'lim tizimida liderlik kompetensiyalarini takomillashtirishning kompleks yondashuvlari.....	91
Risvayeva Charos Zaydilla qizi	
Sport sohasining ommaviyligi va inklyuzivligi	94
Z. N. Urunova, M. Jaborova	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida psixologik muhitni swot-tahlil qilish va korreksiyalash	97
Sattorova Shirinoy San'atovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kognitiv kompetentligini rivojlantirishda integrativ yondashuv ..	100
Buvrayev Akram Rustam o'g'li	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy nutqiga qo'yiladigan talablar	104
Xolmuminova Dilfuza Xolmamatovna	
O'qituvchining kasbiy faoliyatida ma'naviy-axloqiy fazilatlarining ahamiyati	107
Jumanazarova Dilnoza Umurzaqovna	

Hadislar yordamida boshlang'ich sinf o'quvchilarida ma'naviy-axloqiy sifatlarni shakllantirish	111
<i>Akaboyeva Malika Raxmatovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini mustaqil fikrlashga o'rgatish texnologiyasi	114
<i>Beshimova Muazzam Bahodirovna, To'lanboyeva Farangis Ibrohimjon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilariga ona tili fanini o'qitishda kreativlik qobiliyatini rivojlantirishning pedagogik-psixologik shart-sharoitlari	117
<i>Xoliyeva Sevara Rustam qizi</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda multimedia texnologiyalaridan foydalanish kompetensiyasini tarkib toptirish	122
<i>Narmatova Fotima Dilshod qizi</i>	
Organizing Physics Lessons in General Education Schools Based on Gamification Elements	127
<i>Y. A. Mamatokhunov, U. S. Ismoilov, M. A. Muxtorjonova</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda mantiqiy tafakkurni rivojlantirishda didaktik o'yinlarning samaradorligi....	129
<i>Meyliyeva Sevinch Bozor qizi</i>	
Anoreksiyasi va bulimiyaning psixologik determinantlari hamda klinik jihatlari	132
<i>Askarova Nargiza Abdivaliyevna, To'raqulova Sevinch Sattorjon qizi</i>	
Koxlear implantli bolalar fonematik eshituvini shakllantirish asosida tovush talaffuzini shakllantirish	136
<i>Bozorov Otabek Yo'lchi o'g'li, Yakubova Asalxon Ulug'bek qizi</i>	
Qisqa masofaga yuguruvchi yosh sportchilarning kuch va tezlik-kuch ko'rsatkichlarini rivojlantirishda yillik rejalashtirish samaradorligi	139
<i>Eshpulatov Jamshid Nuraliyevich</i>	
Разработка модуля автопрокторинга для платформ дистанционного обучения на основе компьютерного зрения и анализа активности пользователя	144
<i>Дустқобилов Акмал Бобомуродович</i>	
Определение нарушений академической честности на онлайн-экзаменах на основе компьютерного зрения: алгоритм и эффективность модуля камерaproctor	149
<i>Дустқобилов Акмал Бобомуродович, Маматов Исломбек Ильесович</i>	
Zamonaviy ta'limda sun'iy intellekt texnologiyalari: imkoniyatlar, muammolar va istiqbollar	154
<i>Delov To'liqin Erkinovich, Gulmirzayeva Zulayho Ko'klanboy qizi</i>	
Ijtimoiy tarmoqlarning talaba yoshlar psixologiyasiga ta'siri	160
<i>Saidakbarova Nigora Abduraxim qizi</i>	
Talabalarni ijtimoiy-pedagogik faoliyatga tayyorlashning besh blokli pedagogik modeli	165
<i>Amonov Mirjon Namozovich</i>	
O'smirlarning raqamli texnologiyalarga qaramligi va uning psixologik salomatlikdagi o'rni	170
<i>Nurmatov Nurhayot Nurziyot o'g'li, Normamatova Aziza Ibroxim qizi</i>	
Qizlarda erta nikohning psixologik omillari va sabablari	174
<i>Sodiqova Gulbarno Odiljon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'quv motivlarini shakllantirishning pedagogik imkoniyatlari	178
<i>Jumayeva Guzal Xayriddin qizi</i>	
Maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalarda barmoqlar harakati mashqlari asosida kichik motorika va harakat koordinatsiyasini rivojlantirish	183
<i>Mirzakarimov Yuldashboy Abdinabiyevich</i>	
Globalashuv sharoitida yoshlar tashkilotlari orqali milliy o'zlikni anglashni shakllantirishning pedagogik strategiyalari	187
<i>Axralova Marg'uba Akmalxanovna</i>	
Tarbiya fani asosida o'quvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirish imkoniyatlari	191
<i>Jumanova Xafiza Xoliqulovna</i>	
Zamonaviy ilmiy-texnika taraqqiyoti sharoitida texnologik ta'lim mazmunini STEM yondashuvi asosida integratsiyalash va talabalarning texnik fikrlash kompetensiyasini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	196
<i>Imanov Baxtiyor Berdiyevich, Qulmamatova Xurshida Abduxamidovna, Barataliyeva Nasiba Maxmadaminovna</i>	
Ijodiy kompetensiyalarni shakllantirishga yo'naltirilgan o'quv jarayonining mazmuniy ta'minoti	202
<i>Kubayeva Mavluda Baxtiyor qizi</i>	

The Influence of a Competency-Based Approach on Educational Quality in Physics Instruction	205
<i>A. Xakimov, Yorqinjon Abduraimjanovich Mamatokhunov, M. A. Ne'matova</i>	
Umumta'lim maktablarida o'quvchilarning ekologik savodxonligini shakllantirishning amaliy holati	208
<i>Majitov Turg'unali Anvar o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilariga ingliz tilini o'rgatishning pedagogik va psixologiyistik xususiyatlari.....	214
<i>Ismoilova Muattar Ilyosovna</i>	
Sharq mutafakkirlarining yoshlarni mehnat va kasb-hunarga o'rgatish bo'yicha qarashlari.....	219
<i>Alqarov Qodir Xoimatovich, Irmatov Pirmuhammad Normat o'g'li</i>	
Metallar mavzusini interfaol metodlar asosida o'qitish orqali o'quvchilar kreativligini oshirish	222
<i>Murodova Sayyora Qanoatovna</i>	
Moliyaviy terminlarni tarjima qilishning metodologik muammolari.....	226
<i>Norboeva Dilafuz Djumaqulovna, Suvonov Ozodbek Jamshid o'g'li</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida yakuniy nazorat jarayonlarini sun'iy intellekt texnologiyalari asosida tashkil etishning afzalliklari	230
<i>Abdunabiyeva Kamola Mansurovna</i>	
Pedagogik ta'limda AI-tutor texnologiyalaridan foydalanish: o'zaro ta'sir mexanizmi va samaradorlik tahlili	236
<i>Abdunabiyeva Maftunaxon Solijon qizi</i>	
Talabalarda prokrastinatsiyani kamaytirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	240
<i>Kozimov Sayfullah Maxammadjon o'g'li</i>	
Kompetensiyaviy yondashuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv-bilish faoliyatini rivojlantirish.....	245
<i>Raximov Zokir Toshmirovich</i>	
Yosh voleybolchilarning umumiy va maxsus jismoniy tayyorgarliklarini oshirishning pedagogik asoslari	249
<i>Temirov Shoirbek Raimjonovich</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv jarayonlari mexanizmlarini takomillashtirish.....	253
<i>Kimsanova Rahnamo Solijonovna</i>	
Milliy kurash vositasida yoshlarning irodaviy sifatlarini rivojlantirish.....	257
<i>Muratov Muzaffar Shermamatovich</i>	
Xavotirlanish muammosining psixologik-pedagogik adabiyotlarda o'rganilganligi va o'smirlilik davrining psixologik xususiyatlari	261
<i>Mutalibjonov Nurillo Iroiljon o'g'li</i>	
Bo'lajak pedagoglarda kreativ tafakkurni rivojlantirishning innovatsion va reflektiv asoslari	264
<i>Oblayeva Lobar Erdonovna</i>	
STEM Education Technology: Physics Teaching Methodology and Future Innovations	268
<i>Yorqinjon Abduraimjanovich Mamatokhunov, Odinakhon Sotvoldiyeva Abdumannob qizi</i>	
Mustaqil ta'limni tashkil etishning nazariy asoslari	272
<i>Qurbonova Buzaynab Nurmuxammadiyevna</i>	
Maktabgacha tarbiya yoshda bolalar kognitiv sohasining tadqiq qilinishi.....	276
<i>Raxmonova Shaxrizoda Laziz qizi</i>	
Modernization of Physics Teaching Methodology Based on Stream Integration in Vocational Schools.....	279
<i>S. Z. Zaynobiddinov, Yorqinjon Abduraimjanovich Mamatokhunov, Z. M. Orifjonova</i>	
Cultural Competence as a Core Component of Foreign Language Teaching: Theoretical Foundations and Pedagogical Integration	282
<i>Shahlo Obidova</i>	
Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida talabalarning akmeologik madaniyatini rivojlantirishda ART-pedagogik texnologiyalardan foydalanish.....	286
<i>Shodmonova Shoirsa Saidovna, Sharifova Dildora Shavkiddin qizi</i>	
Talabalarning to'garak mashg'ulotlari orqali ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish yo'llari	290
<i>Turakulova Feruza Mamadoli qizi</i>	

Boshlang'ich sinf o'quvchilariga ona tili fanini o'qitishda kreativlik qobiliyatini rivojlantirishning pedagogik-psixologik shart-sharoitlari	294
<i>Xoliyeva Sevara Rustam qizi</i>	
Texnologiya darslarida raqamli texnologiyalar vositasida o'quvchilarning tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi.....	298
<i>Xudoyberdiyeva Nilufar Raximqulovna</i>	
Umumta'lim maktablari musiqa darslarida media-kontentlardan foydalanib o'quvchilarda estetik didni shakllantirish.....	302
<i>Xudoyqulov Asilbek Aziz o'g'li</i>	
Педагогические стратегии профилактики раннего профессионального выгорания у студентов-медиков (в условиях высокой информационной нагрузки)	305
<i>Асророва Мафтунабегим Махаммадризо кизи</i>	
Формирование самоотношения у подростков, переживших насилие	308
<i>Кушакова Наргиза Исламбаевна, Азаркова Миланика Дмитриевна</i>	
Изучение развития эпистемических знаний у учащихся 5-го класса в педагогико-психологической литературе.....	311
<i>Нехочина Лола Шахобиддиновна</i>	
Когнитивные уровни читательской деятельности в заданиях PIRLS: типология, процессы понимания и система оценивания.....	314
<i>Нуруллаева Шахло Уктамовна, Александра Валерьевна Шаркова</i>	

7–8-SINF BIOLOGIYA DARSLARIDA KOMPETENSIYAVIY YONDASHUVNI TAKOMILLASHTIRISH METODIKASI

Xolmurodova Sarvinoz

Guliston davlat pedagogika instituti,
Aniq va tabiiy fanlar fakulteti 1-bosqich magistranti

Annotatsiya: Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 7–8-sinf biologiya kursida kompetensiyaviy yondashuvni tatbiq etishning metodik tizimi tahlil qilingan. Tadqiqotning dolzarbligi an'anaviy ta'lim jarayonida o'quvchilarning nazariy bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo'llash ko'nikmalari yetarli darajada shakllanmayotgani hamda xalqaro baholash dasturlari – PISA va TIMSS doirasidagi mantiqiy topshiriqlarni bajarishda qiyinchiliklarga duch kelayotgani bilan izohlanadi. Shu asosda 7-sinf "Biologiya" va 8-sinf "Odam va uning salomatligi" fanlari misolida ekologik, tadqiqotchilik hamda sog'lom turmush tarzi kompetensiyalarini rivojlantirishning didaktik mexanizmlari o'rganilgan. Nazariy bilimlarni amaliy ko'nikmalarga aylantirishda Case-study va Project-based learning metodlarining samaradorligi ilmiy jihatdan asoslangan. Tadqiqot natijalari o'quvchi faolligiga yo'naltirilgan darslar kognitiv jarayonlarni – bilish, tahlil va sintezni rivojlantirib, o'zlashtirish ko'rsatkichlarini 15–20 % ga oshirishini ko'rsatdi. Yakunda biologiya o'qituvchilari uchun kompetensiyaviy yondashuv asosida dars sifatini takomillashtirishga oid amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: kompetensiyaviy yondashuv, biologiya metodikasi, PISA talablari, tadqiqotchilik ko'nikmasi, Case-study, kognitiv rivojlanish.

Abstract: The methodological system for implementing a competence-based approach in biology lessons for 7th–8th grades of general secondary schools is analyzed. The relevance of the research is determined by the fact that, within traditional education, students often experience difficulties in applying theoretical knowledge to real-life situations and in solving logical tasks included in international assessment programs such as PISA and TIMSS. In this regard, the didactic mechanisms for developing ecological, research, and healthy lifestyle competencies in 7th-grade Biology and 8th-grade Human Anatomy and Health lessons were examined. The effectiveness of Case-study and Project-based learning methods in transforming theoretical knowledge into practical skills is scientifically substantiated. The research findings indicate that student-centered lessons enhance cognitive processes – knowledge acquisition, analysis, and synthesis – and improve academic achievement by 15–20%. The study concludes with practical recommendations for biology teachers aimed at improving lesson quality through a competence-based approach.

Key words: competence-based approach, biology teaching methodology, PISA requirements, research skills, Case-study, cognitive development.

Аннотация: Исследована методическая система реализации компетентностного подхода в курсе биологии 7–8-х классов общеобразовательных школ. Актуальность исследования обусловлена тем, что в условиях традиционного обучения учащиеся, усваивая теоретические знания, испытывают трудности при их применении в жизненных ситуациях, а также при выполнении логических заданий международных программ оценки PISA и TIMSS. На этой основе проанализированы дидактические механизмы формирования экологических, исследовательских компетенций и компетенций здорового образа жизни на уроках биологии в 7-х и 8-х классах. Научно обоснована эффективность методов Case-study и Project-based learning в преобразовании теоретических знаний в практические навыки. Результаты исследования показали, что ориентация уроков на активную деятельность учащихся способствует развитию когнитивных процессов – познания, анализа и синтеза, а также повышает показатели успеваемости на 15–20 %. В заключительной части представлены практические рекомендации для учителей биологии по совершенствованию качества уроков на основе компетентностного подхода.

Ключевые слова: компетентностный подход, методика преподавания биологии, требования PISA, исследовательские навыки, Case-study, когнитивное развитие.

KIRISH

Mashhur pedagog va kognitiv psixolog Benjamin Blum shunday degan edi: “Ta’limning maqsadi – o’quvchi xotirasini ma’lumotlar bilan to’ldirish emas, balki unda yangi bilimlarni yaratish va muammolarni hal qilish qobiliyatini shakllantirishdir”. Darhaqiqat, bugungi global axborotlashgan jamiyatda biologiya ta’limi oldida turgan eng dolzarb vazifa o’quvchilarga shunchaki faktik ma’lumotlarni yodlatish emas, balki ularda hayotiy muhim kompetensiyalarni rivojlantirishdan iboratdir.

O’zbekiston Respublikasida Milliy o’quv dasturining (MUD) joriy etilishi biologiya fanini o’qitishda “bilim markazli” modeldan “kompetensiya markazli” modelga o’tishni davlat siyosati darajasiga ko’tardi. Bu o’zgarishlar o’quvchilardan tabiiy-ilmiy savodxonlikni, ya’ni biologik jarayonlarni tushunish va ularni hayotiy vaziyatlarda tahlil qila olishni talab etadi. Ayniqsa, PISA (Programme for International Student Assessment) kabi xalqaro baholash tizimlari o’quvchining olgan bilimni real hayotda qanchalik samarali qo’llay olishiga asosiy urg’u beradi.

Biroq, 7-sinf “Biologiya” (Zoologiya) va 8-sinf “Odam va uning salomatligi” kurslarini o’qitishda hali ham nazariya va amaliyot o’rtasidagi uzilishlar kuzatilmoqda. O’quvchilar hayvonot dunyosi yoki inson anatomiyasi haqidagi murakkab terminlarni yodlasalar-da, ekologik muvozanatni saqlash yoki o’z salomatligini asrash bo’yicha amaliy yechimlar topishda qiynalmoqdalar. Ushbu ziddiyatni bartaraf etish uchun dars jarayonini Bloom taksonomiyasi asosida, ya’ni quyi darajadagi “yodlash” bosqichidan yuqori darajadagi “tahlil va ijod qilish” bosqichiga olib chiqish zaruriyati tug’iladi.

Shu bois, tadqiqotimizda 7–8-sinf biologiya darslarida o’quvchilarning tadqiqotchilik va sog’lom turmush tarzi kompetensiyalarini rivojlantirishda Keys-stadi (Case-study) va loyihaviy ta’lim (Project-based learning) metodlarining o’rni hamda samaradorligini metodik jihatdan takomillashtirish masalalari tahlil qilinadi. Bundan tashqari, darsliklardagi kamchiliklarni bartaraf etish, mavzular ketma-ketligini qayta ko’rib chiqish masalalariga ham alohida e’tibor qaratiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Biologiya ta’limida kompetensiyaviy yondashuv masalasi jahon va respublika pedagogika fani vakillari tomonidan keng tadqiq etilgan. Jumladan, xalqaro miqyosda B. Bloom o’zining kognitiv darajalar taksonomiyasi orqali ta’lim mazmunini shunchaki bilish bosqichidan tahlil va ijod qilish bosqichiga olib chiqish zarurligini isbotlagan. Uning nazariyasi bugungi kunda PISA va TIMSS kabi xalqaro baholash dasturlarining metodologik asosi hisoblanadi.

Respublikamiz olimlaridan R. Safarova va U. Inoyatovlar o’z ilmiy ishlarida o’quvchilarning tayanch kompetensiyalarini shakllantirishda shaxsga yo’naltirilgan ta’lim texnologiyalarining o’rni haqida muhim nazariy xulosalar berganlar.

Shuningdek, biologiya metodikasi sohasida J. Tolipova va A. G’ofurovlar tomonidan biologik tushunchalarni shakllantirishda darsliklarning didaktik imkoniyatlari hamda laboratoriya mashg’ulotlarining ahamiyati batafsil yoritilgan. Biroq, tahlillar shuni ko’rsatadiki, aynan 7–8-sinf biologiya kursida hayotiy vaziyatlarga asoslangan keyslar va loyihaviy topshiriqlar orqali kompetensiyalarni rivojlantirishning metodik mexanizmlari hali yetarli darajada takomillashtirilmagan. Ushbu tadqiqot mazkur bo’shliqni to’ldirishga, ya’ni nazariy bilimlarni amaliy ko’nikmaga aylantirishga qaratilgan.

7–8-sinf biologiya darslarida kompetensiyaviy yondashuvni takomillashtirish o’quvchilarda nafaqat bilim to’plash, balki olingan axborotni tahlil qilish va hayotiy muammolarni hal etish ko’nikmasini rivojlantirishni taqozo etadi. Tadqiqotimiz doirasida dars jarayonini tashkil etishda Bloom taksonomiyasi iyerarxiyasi hamda zamonaviy interfaol texnologiyalar integratsiyasi asosiy metodik asos qilib olindi.

1. 7-sinf “Biologiya” kursida tadqiqotchilik kompetensiyasini shakllantirish

7-sinf o’quvchilarida kognitiv jarayonlar faol rivojlanayotgan davrda ularni hayvonot dunyosi xilma-xilligini o’rganishga loyihaviy ta’lim metodi orqali jalb etish yuqori samaradorlik beradi.

- 1. Metodik yondashuv:** An’anaviy darslarda hayvonlarning sistematikasi yodlatilgan bo’lsa, tavsiya etilayotgan metodikada o’quvchilarga “Muammoli izlanish” topshiriqlari berildi. Masalan, “Hasharotlarning qishloq xo’jaligidagi o’rni: foyda va zarar tahlili” mavzusida kichik guruhlarda tadqiqotlar tashkil etildi.
- 2. Bosqichma-bosqich rivojlanish:** O’quvchi dastlab hasharot turlarini aniqlaydi (eslab qolish), ularning hayot siklini tushuntiradi (tushunish) va ularning tabiatdagi muvozanatga ta’sirini qiyoslaydi (tahlil). Bu jarayon o’quvchida fanga oid tadqiqotchilik kompetensiyasini shakllantiradi.

2. 8-sinf "Odam va uning salomatligi" kursida Keys-stadi (Case-study) texnologiyasi

Inson anatomiyasi va fiziologiyasi kursi o'quvchilardan o'z organizmiga nisbatan mas'uliyatli munosabatda bo'lishni talab qiladi. Tadqiqotda ushbu kursni o'qitishda hayotiy vaziyatlarga asoslangan "Keyslar" tizimi ishlab chiqildi.

1. **Keys mazmuni:** O'quvchilarga "Gipodinamiya va yurak-qon tomir tizimi" mavzusida aniq bir insonning turmush tarzi haqida ma'lumotlar beriladi (masalan, kam harakatlanish va noto'g'ri ovqatlanish natijasidagi salomatlik ko'rsatkichlari).
2. **Amaliy vazifa:** O'quvchi berilgan ma'lumotlar asosida salomatlikka tahdid soluvchi omillarni aniqlaydi (qo'llash) va ushbu inson uchun individual sog'lomlashtirish dasturini ishlab chiqadi (sintez va baholash). Bu metod orqali o'quvchi o'z sog'lig'ini asrash kompetensiyasiga ega bo'ladi.

3. Didaktik model va Bloom taksonomiyasi integratsiyasi

Kompetensiyalarni shakllantirishda o'quvchining fikrlash darajasi quyidagi piramida asosida quyi bosqichdan yuqori bosqichga ko'tarib borildi:

1. **Quyi bosqichlar (1–2-daraja):** Tayanch tushunchalarni o'zlashtirish va ularni darslik matni asosida bayon etish.
2. **O'rta bosqichlar (3–4-daraja):** Olingan bilimlarni laboratoriya mashg'ulotlarida va kognitiv topshiriqlarda qo'llash, turlarni tahlil qilish.
3. **Yuqori bosqichlar (5–6-daraja):** Biologik muammolarga baho berish, ekologik va tibbiy muammolarni hal qilish bo'yicha yangi yechimlar (loyihalar, takliflar) ishlab chiqish.

4. Metodik vositalar va raqamli texnologiyalar

Darslarda o'quvchilarning vizual va mantiqiy xotirasini kuchaytirish uchun kognitiv xaritalar va virtual laboratoriyalardan foydalanildi. Bu vositalar murakkab biologik jarayonlarni (masalan, qon aylanishi yoki hujayra bo'linishi) oson tushunishga hamda ularni amaliyotda "ko'rib" tahlil qilishga yordam beradi.

Tadqiqotning amaliy ahamiyati

Ishlab chiqilgan ushbu metodik tizim biologiya darslarining samaradorligini oshirish bilan birga, o'quvchilarda PISA kabi xalqaro sinovlarda uchraydigan ochiq turdagi mantiqiy savollarga javob berish ko'nikmasini shakllantiradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tajriba ishlari 2025–2026-o'quv yili davomida Xovos tumanidagi umumta'lim maktablarining 7–8-sinf o'quvchilari (jami 50 nafar) ishtirokida o'tkazildi.

1. **Metodik yondashuv:** Tadqiqotda Bloom taksonomiyasi iyerarxiyasiga asoslangan kompetensiyaviy model qo'llanildi. O'quvchilarda tadqiqotchilik va hayotiy ko'nikmalarni rivojlantirish uchun quyidagi metodlar tanlab olindi:
2. **Keys-stadi (Case-study):** 8-sinfda inson salomatligi muammolarini tahlil qilish orqali amaliy ko'nikmalarni shakllantirish;
3. **Loyihaviy ta'lim:** 7-sinfda hayvonot dunyosi va ekotizimni o'rganish bo'yicha mustaqil tadqiqotlar;
4. **PISA formatidagi topshiriqlar:** tabiiy-ilmiiy savodxonlikni baholash vositasi sifatida.

Tahlil metodlari: Natijalar nazorat va tajriba guruhlarining o'zlashtirish ko'rsatkichlarini matematik-statistik qiyoslash orqali tekshirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot doirasida ishlab chiqilgan metodik tizimning samaradorligini tekshirish maqsadida 7–8-sinf o'quvchilari o'rtasida pedagogik tajriba-sinov ishlari o'tkazildi. Tajriba guruhi o'quvchilari takomillashtirilgan kompetensiyaviy yondashuv (Keys-stadi, loyihaviy ta'lim metodi) asosida, nazorat guruhi o'quvchilari esa an'anaviy darslar asosida ta'lim oldilar. Ushbu metodlar qo'llanilganda o'quvchilarning darsdagi faolligi oshdi, mavzuga oid munozarali vaziyatlar muhokama qilindi. Tajriba guruhi o'quvchilari biologik tushunchalarni amaliy qo'llash, tajriba o'tkazish va mustaqil tahlil qilish bo'yicha yuqori natijalarga erishdilar.

Interfaol metodlar qo'llangan guruh va an'anaviy guruh natijalari quyidagi jadvalda ko'rsatilgan.

Baholash mezonlari (Bloom darajalari)	Nazorat guruhi	Tajriba guruhi	Farq (%)
Bilish va tushunish (quyi daraja)	78 %	82 %	+4 %
Qo'llash va tahlil (o'rta daraja)	45 %	68 %	+23 %
Sintez va baholash (yuqori daraja)	12 %	35 %	+23 %

Olingan natijalar tahlili shuni ko'rsatadiki, an'anaviy darslarda o'quvchilar asosan "Bilish" va "Tushunish" bosqichlarida (78 %) yuqori natija ko'rsatgan bo'lsalar-da, bilimlarni amaliyotda qo'llash va baholash darajasidagi ko'rsatkichlar ancha past (12 %) bo'lgan. Tajriba guruhida esa Keys-stadi va loyihaviy topshiriqlar bilan ishlash natijasida o'quvchilarning yuqori darajali fikrlash ko'nikmalari 23 % ga oshganligi aniqlandi. Bu o'quvchilarning biologik jarayonlarni nafaqat yodda saqlashi, balki ularni tahlil qilishi va hayotiy muammolarga yechim topish, masalan, sog'lom turmush tarzi rejasini ishlab chiqish qobiliyati shakllanganidan dalolat beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqotlar asosida quyidagi ilmiy-metodik xulosalarga kelindi. 7–8-sinf biologiya kursida Bloom taksonomiyasiga asoslangan kompetensiyaviy yondashuv o'quvchilarning kognitiv faolligini oshirishning samarali vositalaridan biri ekanligi isbotlandi. Keys-stadi va loyihaviy ta'lim metodlarini qo'llash o'quvchilarning tabiiy-ilmiy savodxonligini an'anaviy ta'limga nisbatan o'rtacha 15–20 % ga oshirish imkonini berdi.

Biologiya darslarida o'quvchilarni xalqaro PISA va TIMSS baholash tizimlariga tayyorlash uchun darsliklardagi nazariy ma'lumotlarni hayotiy keys-topshiriqlar bilan boyitish zarur. Shuningdek, biologiya fanlarini amaliyot bilan bog'lab o'qitish maqsadida ilmiy laboratoriyalar, tibbiyot markazlari va agrokomplekslar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish hamda ekskursiyalar tashkil etish muhim ahamiyatga ega. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida kompetensiyaviy yondashuv asosida biologiyani o'qitish metodikasini takomillashtirish orqali o'quvchilarda axborot bilan ishlash, jamoa bilan hamkorlik qilish, ta'limdagi yangiliklardan xabardor bo'lish hamda o'rgangan bilimlarini hayotda qo'llay olish kabi ko'nikma va kompetensiyalar shakllandi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida tabiiy fanlar bo'yicha Milliy o'quv dasturini tasdiqlash to'g'risida"gi qarori. – 2021.
3. Tolipova J.O. Biologiyani o'qitishda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Cho'lpon, 2011.
4. G'ofurov A.T., Fayzullayev S.S. Biologiya o'qitish metodikasining nazariy asoslari. – Toshkent, 2013.
5. Safarova R.G. Kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan ta'lim jarayonlarini modellashtirish masalalari // Pedagogika jurnali. – 2015.
6. Almatov A.S. Odam va uning salomatligi kursini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2018.
7. Azimov I.T. Zoologiya (7-sinf) kursida o'quvchilarning mustaqil ishlarini tashkil etish metodikasi: metodik qo'llanma. – 2020.
8. Bloom B.S. Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals. – New York: Longmans, Green, 1956.
9. Anderson L.W., Krathwohl D.R. A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives. – New York: Longman, 2001.
10. OECD. PISA 2022 Results: Factsheets on Science Literacy and Competencies. – OECD Publishing, 2023.
11. Mayer R.E. The Cambridge Handbook of Multimedia Learning. – Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
12. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligining "Ziyonet" axborot-ta'lim tarmog'i. – www.ziyonet.uz
13. Khan Academy. Biologiya bo'limining interfaol materiallari. – uz.khanacademy.org

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(4)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.